

Валентина КОСТИНА,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди (Україна, Харків) VKostina@bigmir.net

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО РОБОТИ З ДЕЗАДАПТОВАНИМИ ДІТЬМИ ТА МОЛОДЦЮ

У статті проаналізовано різні моделі соціальної роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю, визначено її сутність та особливості в умовах різних соціокультурних осередків, а також наведено ефективні засоби допомоги дезадаптованим дітям та молоді; розкрито основні компоненти професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю; виділено її специфіку в умовах освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу; наведено систему критеріїв та показників вимірювання рівня професійної готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю у різних соціокультурних середовищах.

Ключові слова: фахівець соціальної сфери, дезадаптовані діти, професійна готовність.

Літ. 7.

Valentyna KOSTINA,
Ph. D in pedagogical sciences, Associate Professor of social pedagogy,
Kharkiv Hryhoriy Skovoroda National Pedagogical University
(Ukraine, Kharkiv) VKostina@bigmir.net

FEATURES OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS OF SOCIAL SPHERE DURING THE WORK WITH MALADJUSTED CHILDREN AND YOUTH

The article analyzes the different models of social work with maladjusted children and youth and determines its nature and characteristics in different socio-cultural environment, also specifies an effective means of helping maladjusted children and young people, allowing through the organization of phased socio-pedagogical work to create conditions for reducing the number of cases of maladjusted behavior; disclosed the main components of the professional training of future specialists of social sphere to work with maladjusted children and youth (help in the realization of pupils of their own «I», pedagogical support of pupils, promoting success in any occupation meaningful for pupils, setting prospects of a happy life, providing a concrete example of possibility of decent life); on the basis of generalization of experience of working with maladjusted children and youth determines the conditions of preparation of the future specialists of social sphere and develops a system of criteria and indicators for their professional preparedness in specified activity: a humanistic orientation of the person (humanistic worldview, humanistic behavior, participation in charitable activities); felicitological capacity (the ability to be a happy person, the ability to transmit felicitological ability to others); ethical readiness (awareness of the need to respect the rules of behavior, tolerance towards manifestations by children of maladjusted behavior, pedagogical tact); social activity (charisma, organizational and communication skills, participation in volunteer activities).

Key words: specialist of social sphere, maladjusted children, professional readiness.

Ref. 7.

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ К РАБОТЕ С ДЕЗАДАПТИРОВАННЫМИ ДЕТЬМИ И МОЛОДЕЖЬЮ

В статье проанализированы различные модели социальной работы с дезадаптированными детьми и молодежью, определены ее сущность и особенности в условиях различных социокультурных центров, а также приведены эффективные средства помощи дезадаптированным детям и молодежи; раскрыты основные компоненты профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы к работе с дезадаптированными детьми и молодежью; выделено ее специфику в условиях образовательно-воспитательной среды высшего учебного заведения; приведена система критериев и показателей измерения уровня профессиональной готовности будущих специалистов социальной сферы к работе с дезадаптированными детьми и молодежью в различных социокультурных средах.

Ключевые слова: специалист социальной сферы, дезадаптированные дети, профессиональная готовность.

Лит. 7.

Постановка проблеми. У зв'язку зі змінами, що відбулися у всіх сферах життя суспільства на початку ХХІ ст., процес підготовки фахівців у сучасних умовах теж потребує врахування новітніх тенденцій. На сучасному етапі розвитку нашої держави, що характеризується загостренням кризових явищ у багатьох сферах, зростанням різноманітних соціальних відхилень у поведінці, актуальною соціальною проблемою є підготовка фахівців, здатних забезпечити ефективно надання соціально-педагогічної допомоги дезадаптованим дітям та молоді.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми підготовки майбутніх фахівців до роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю показав, що теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів розроблено О. Беспалько, І. Зверевою, А. Капською, Г. Лактіоною, Л. Міщик, В. Поліщук, С. Харченком та ін.; окремі аспекти професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до означеного виду діяльності розкрито у працях М. Васильєвої, О. Денисюка, О. Михайленко, Л. Ткаченко, Т. Шанскової, О. Остапчук, Г. Першко, Т. Лесіної, О. Гуренко, І. Фірсової, О. Яворської, І. Доброскок, З. Фалинської, О. Лісовець, Н. Максимовської, Л. Пундик, О. Луганцевої, Є. Седова та ін. Питання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з дітьми та молоддю з девіантною поведінкою розглянуто в роботах О. Чусової, О. Тютюнник, Р. Новгородського. Особливості різних видів соціальної допомоги дезадаптованим дітям та молоді в Україні та за кордоном визначено у роботах В. О. Алексєєвої, І.В. Братуся, С. В. Коношенко, Л. М. Костриці, В. І. Ніколаєвої, Ж. В. Петрочко, Н. П. Пихтіної, О. А. Селіванової, В. В. Тесленко, Н. Є. Щуркової. Теоретичні основи загальної та спеціальної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та працівників до означеного виду діяльності визначено у працях О. В. Білоліпцевої, Л. В. Горбань, О. Г. Карпенко, А. Є. Кулікової, М. О. Малькової, Л. І. Міщик, Р. В. Чубук. Разом з тим, попри велику різноманітність дослідницьких праць, проблема

Костіна В. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців...

визначення специфічних особливостей професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з дезадаптованими дітьми в умовах освітньо-виховного середовища є недостатньо розробленою.

Мета статті – визначення специфічних компонентів професійної готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю в умовах освітньо-виховного середовища. Завданнями статті є: визначення сутності та особливостей у роботі з попередження та подолання дезадаптацій у дітей та молоді, аналіз та узагальнення досвіду соціально-педагогічної діяльності з дезадаптованими дітьми та молоддю у різних освітньо-виховних осередках та розробка критеріїв та показників професійної готовності майбутніх фахівців до роботи в означеному напрямі.

Виклад основного матеріалу. У науковій соціально-педагогічній літературі дослідниками запропоновано різні моделі систем роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю. Так, модель системи реабілітаційної роботи з соціально дезадаптованими підлітками в умовах індустріального регіону, яку запропоновано С. В. Коношенко, представлено у вигляді чотирьох взаємопов'язаних блоків (мотиваційно-цільового – забезпечує визначення мети та завдань реабілітації; координаційно-управлінського – сприяє виявленню суб'єктів реабілітаційного процесу; змістовно-організаційного – забезпечує вибір напрямів та етапів реабілітаційної діяльності, а також організацію змістовних реабілітаційних комплексів, які підсилюють вплив інших факторів соціалізації та забезпечують утворення реабілітаційного соціалізуючого простору в умовах індустріального регіону; контроль-аналітичного – слугує визначенню ефективності проведеної роботи), що є складовими частинами реабілітаційного процесу та мають виконуватися у зазначеній послідовності [4, 23]. Автор пропонує в реабілітаційній роботі з дезадаптованими підлітками виділяти такі етапи: діагностичний; розробка плану реабілітаційної роботи; реалізації плану реабілітації; контроль-аналітичний; перспективне планування подальшої реабілітаційної роботи. Дослідник виділяє чотири групи взаємозалежних причин, що спричиняють дезадаптацію [4, 33]: 1) індивідуальні психічні відхилення в розвитку (порушення мотиваційної сфери особистості; аномалії психічного розвитку в дитячому віці; несформованість способів соціально прийнятної поведінки); 2) індивідуальні соматичні проблеми (хронічні захворювання; органічні поразки центральної нервової системи; інвалідність; відставання у фізичному розвитку); 3) соціальні причини позашкільного характеру (порушення прав дитини; відсутність опіки з боку дорослих; залучення до протиправних учинків; бідність родини тощо); 4) соціальні шкільні проблеми (несприятливий психологічний клімат у класі; низький соціальний статус дитини у класі; невисокий рівень навчання та виховання в освітній установі; розрізненість чи відсутність дій суб'єктів освітнього процесу стосовно дезадаптованих вихованців.

В. О. Алексеєва, Л. М. Костриця узагальнили досвід практичної роботи соціального педагога з дезадаптованими дітьми та молоддю, визначили специфіку соціально-педагогічної діяльності з: клієнтами агресивної та конфліктної поведінки; дітьми алкозалежних батьків та криміногенних сімей [1]. Авторами доведено, що згідно з V-подібною кривою Я. Кіма процес соціальної адаптації до суспільних змін передбачає проходження трьох етапів [1, 10]: 1) радісне піднесення в очікуванні кращих змін; 2) переживання фрустрації та депресії, викликаних нездатністю впоратися з невизначеними та важкими ситуаціями; 3) повернення відчуття власної сили та впевненості, здатності до дій у нових умовах), – які на жаль не всі можуть подолати, особливо ті, в кого є брак особистісних чи соціальних ресурсів, що і зумовлює появу великої кількості дезадаптованих осіб, яким потрібна професійна допомога. Дослідники визначають,

що «соціальні відхилення і соціальна дезадаптація підлітків і молоді супроводжується деформацією їхніх соціальних зав'язків, категоричним відчуженням від сім'ї і школи» [1, 16], а для подолання цього автори пропонують «реалізувати комплекс соціально-педагогічних заходів, спрямованих як на оздоровлення ситуації та умов у школі, сім'ї, так і на індивідуальну психолого-педагогічну корекцію особистості з девіантною поведінкою» [1, 17]. Також автори зазначають, що загальну систему соціальної реабілітації дітей і підлітків можна представити так – «від девіантної поведінки через соціальну реабілітацію до соціальної адаптації особистості: етап «Діагностика» 4 – 10 тижнів; етап «Реабілітація» 9-10 місяців; етап «Узагальнення» за рік від початку роботи здійснити аналіз результатів соціально-педагогічного впливу» [1, 21]. Дослідники наводять ігрові методики, та вправи, що допомагають у ознайомленні з конструктивними прийомами розв'язання конфліктних ситуацій, програму соціально-психологічного тренінгу з профілактики ускладненої поведінки, методику роботи з дітьми алкоголіків, корекційну програму «Я і світ довкола» для занять з неповнолітніми, які скоїли злочини.

О. В. Безпалько побудовано структурно-функціональну модель організації соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю у територіальній громаді [3, 17] та у ході дослідно-експериментальної роботи доведено, що соціально-педагогічна робота з дітьми та учнівською молоддю у територіальній громаді має бути спрямована на «надання соціальних послуг, впровадження необхідних соціально-педагогічних технологій та форм роботи, які зможуть забезпечити в умовах кожної громади [3, 24–25]: соціально-правовий захист, соціальну профілактику, соціальну реабілітацію, соціально-культурну анімацію, соціально-педагогічну підтримку дітей та учнівської молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах. Автором доведено, що результативність соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді обумовлюється [3, 32]: перш за все її ресурсним забезпеченням, наявні ресурси можуть бути доповнені залученими ресурсами, а також потенціалом неурядових організацій. О. В. Безпалько розроблено концепцію соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю у територіальній громаді, що базується на [3, 34]: 1) принципах (соціально-політичні; організаційно-управлінські; діяльнісно-функціональні); 2) механізмах (адміністративно-політичний, нормативно-правовий, організаційний, науково-методичний та економічний); 3) критеріях (дієвості, інноваційності, залученості, комплексності) роботи.

У контексті загальної теорії соціальної адаптації, стосовно якої це процес активного пристосування індивіда до умов соціального середовища, відомий український науковець О. В. Безпалько зауважує, що «важливим компонентом соціальної адаптації є узгодженість оцінок, особистих можливостей і домагань індивіда з цілями та цінностями соціального середовища» [2, 21], також автор зазначає, що «важливу роль у процесі соціальної адаптації відіграє адаптаційний потенціал людини, який можна визначити як ступінь можливостей особистості ввійти в нові умови соціального середовища або в умови, що постійно змінюються. Адаптаційний потенціал пов'язаний з адаптивною підготовкою особистості, тобто тими уміньми та навичками пристосування, які індивід набуває в процесі життєдіяльності» [2, 21]. Враховуючи вищезазначене, вважаємо необхідним у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до соціально-адаптаційної діяльності з дітьми та молоддю ввести тренінгові заняття «Практика соціально-педагогічної роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю» в межах соціально-педагогічної практики у загальноосвітніх навчальних закладах та соціальних службах на четвертому курсі, які здійснюють методисти-працівники соціальних служб та соціально-психологічних служб освітніх установ партнерської мережі.

Костіна В. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців...

У дослідженні В. В. Тесленко розроблено регіональну модель соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями у промисловому регіоні, а також відповідна регіональна програма, що передбачала диференціацію та індивідуалізацію роботи з реабілітації та соціальної адаптації хворих дітей, що сприяє розвитку суб'єктності особистості дитини та її самореалізації [6, 34–35]. Автором розроблено механізм реалізації програми (соціально-педагогічна діагностика дитячого і молодіжного середовища; виявлення мети та пріоритетних напрямів роботи; розробка стратегічних і тактичних заходів, а також визначено, що «центральною ланцюгом цільової підготовки та перепідготовки фахівців щодо здійснення соціально-педагогічної підтримки має бути формування спеціальної професійної компетентності, яка містить три компоненти (соціокультурний, предметний, професійно-суб'єктний)» [6, 36], які розглядаються як комплекс психолого-педагогічних умов, що забезпечують розвиток змістовного, особистісного та операційно-процесуального компонентів, а навчання фахівців здійснюється за модульною системою (7 модулів: реабілітаційно-виховний, комунікативний, дидактично-реабілітаційний, психодідактичний, культурно-просвітницький, психолого-технічний, лінгвістичний) та за групами фахівців.

Отже, узагальнення ідей вищезазначених авторів дозволило виокремити, що основними компонентами у роботі фахівців з дезадаптованими дітьми та молоддю, що визначають рівень їхньої компетенції є: 1) у реабілітаційній роботі за С. В. Коношенком (мотиваційно-цільовий; координаційно-управлінський; змістовно-організаційний; контрольно-аналітичний), що є складовими частинами реабілітаційного процесу та мають виконуватися у зазначеній послідовності; 2) у роботі з агресивними та конфліктними дітьми та молоддю за В. О. Алексеєвою та Л. М. Кострицею (діагностичний, реабілітаційний, адаптаційний); 3) у роботі з дітьми та молоддю у територіальній громаді за О. В. Безпалько (соціально-правовий захист, соціальна профілактика, соціальна реабілітація, соціально-культурна анімація, соціально-педагогічна підтримку дітей та учнівської молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах); 4) у роботі з соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями у промисловому регіоні за В. В. Тесленко (соціокультурний, предметний, професійно-суб'єктний), які розглядаються як комплекс психолого-педагогічних умов, що забезпечують розвиток змістовного, особистісного та операційно-процесуального компонентів професійної готовності через навчання фахівців за 7 модулями: реабілітаційно-виховний, комунікативний, дидактично-реабілітаційний, психодідактичний, культурно-просвітницький, психолого-технічний, лінгвістичний).

Аналіз досліджень Н. Щуркової показав, що автор категорично заперечує вживання в соціально-педагогічній практиці таких термінів як: «важка», «занедбана», «нестандартна», «девіантна» дитина, пропонуючи замінити їх «дітьми з ускладненою поведінкою», як такими, поведінка яких «постійно відхиляється від соціальних та культурних норм життя» [7, 40]. Автор стверджує, що «неблагонадійний соціально-психологічний клімат у школі створює умови для порушень елементарних норм життя, культивування низької культури й проповідування квазіцінностей» [7, 42], тому важливим елементом у професійній діяльності соціального педагога дослідниця виділяє формування соціально-психологічного клімату. Цілком поділяємо позицію автора та вважаємо потрібним у процесі підготовки майбутніх фахівців проведення комплексу занять, що дозволяють не тільки сформулювати розуміння необхідності використання в процесі їхньої роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю відповідних термінів, а й розвиток специфічних професійних умінь організації роботи з зазначеною категорією клієнтів.

У індивідуальній роботі соціального педагога з дітьми з ускладненою поведінкою автор виділяє такі обов'язкові компоненти [7, 45]: допомога в усвідомленні вихованцем власного «Я» у реальному житті; педагогічна підтримка вихованця; сприяння успішній діяльності у будь-якій значущій для вихованця справі; визначення перспективи щасливого життя як деякого образу бажаного майбутнього, як узагальненої картини гідного людини життя; пред'явлення конкретного прикладу можливого гідного життя через звернення до особистості видатної, та людини, яка живе з нами поряд. Усі вищезазначені прийоми майбутні соціальні педагоги мають можливість змодельовати під час семінарських занять та закріпити під час проведення соціально-виховних заходів на практиці у різних соціальних інституціях системи освіти.

Враховуючи складність міжособистісного спілкування з дитиною з ускладненою поведінкою, Н. Щуркова визначає необхідність забезпечення соціальним педагогом таких додаткових умов [7, 45–46]: 1) основоположна умова – гуманістичний світогляд педагога, що дотримується принципу недоторканності особистості й визнає право людини на індивідуальні відмінності; 2) характерологічна умова – здатність бути щасливою людиною, вміння виявляти власне щасливе проживання життя, а також передавати іншим таку феліксологічну здатність; 3) етична умова – відкритість та доброзичливість по відношенню до людини взагалі, тому терплячість до вихованця з ускладненою поведінкою. Автор зазначає, що для досягнення успіху у роботі з дітьми з ускладненою поведінкою соціальний педагог має зосереджуватись на: кліматі соціальної групи, де знаходиться дитина; соціально-ціннісних стосунках у групі та безпосередньо до даної дитини; індивідуальності дитини як члена групи, суспільства та групі як сукупності індивідуальностей. Беручи за основу три вищезазначених умови, вважаємо необхідним у роботі соціального педагога з дитячими колективами ще визначення четвертої важливої умови – вміння активно впливати на дитячу та молодіжну аудиторію, бути цікавим та енергійним до організації соціально-значущих суспільних дій. Усе вищезазначене покладено нами в основу розробки системи критеріїв та показників професійної готовності майбутніх соціальних педагогів до роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю, що передбачає: 1) критерій гуманістичної спрямованості особистості (показники: гуманістичний світогляд, гуманістична поведінка, участь у благодійній діяльності); 2) критерій феліксологічної здатності (показники: здатність бути щасливою людиною, здатність передавати феліксологічну здатність іншим); 3) критерій етичної готовності (усвідомлення необхідності дотримання норм у поведінці, толерантність до проявів дітьми дезадаптованої поведінки, педагогічний такт); 4) критерій соціальної активності (показники: харизматичність, організаційно комунікативні вміння, активність у волонтерській діяльності).

О. А. Селіванова та В. В. Фалько визначають, що «соціальна дезадаптація – процес зворотній: можна не тільки попереджати відхилення у соціальному розвитку дітей та підлітків, але й управляти процесом ресоціалізації соціально дезадаптованих дітей за допомогою сумісної конструктивної взаємодії педагога та дитини» [5, 58]. Автори зазначають, що соціальному працівнику, що намагається подолати відхилення у поведінці дитини слід обрати головним об'єктом уваги «не правопорушення та дезадаптацію, а встановити причини їхнього виникнення, що відвертають дитину зі світу нормальних взаємостосунків до світу ілюзорного, примітивного та асоціального» [5, 61]. Як доводять автори у важко вихованих підлітків вільного часу у чотири рази більше ніж у інших школярів, але входження у соціально значущі сфери (навчання, праця, захоплення) для них є утрудненим, тому надлишок вільного часу для них є криміногенним фактором.

Костіна В. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців...

У зв'язку з цим сфера додаткової освіти суттєво розширює простір соціалізації таких дітей. Дослідники стверджують, що «взаємодія соціального педагога з дітьми «групи ризику» має будуватися з урахуванням причин дезадаптації, їх психологічних особливостей, базуватися на повазі до дитини, прийнятті її такою, якою вона є, а найважливішою умовою успішної ресоціалізації соціально дезадаптованого підлітка є включення його у систему нових стосунків, що побудовано на основі колективної суспільно корисної діяльності» [5, 62]. Погоджуємося з вищезазначеними ідеями авторів та вважаємо за потрібне у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі соціальної допомоги необхідним введення у межах навчальних дисциплін професійного циклу окремих модулів, що допоможуть майбутнім фахівцям оволодіти практичними методиками, які дозволяють за допомогою організації спільної практичної дозвілленої діяльності значно розширювати соціалізаційний простір дезадаптованих дітей та молоді. Так, у межах навчальної дисципліни «Етнопедагогіка» майбутні соціальні педагоги не тільки засвоюють знання щодо можливостей використання етнокультурної спадщини у процесі соціального виховання, а й здобувають практичні навички виготовлення оберегів, проведення різноманітних обрядових дій, які можна використовувати для створення соціально-виховуючого середовища під час організації дозвілля дезадаптованих дітей та молоді.

Висновки. Підсумовуючи вищезначене, можна зробити такі висновки: 1) аналіз наукових праць з проблеми дослідження дозволив виділити основні компонентами у роботі фахівців соціальної сфери з дезадаптованими дітьми та молоддю в різних соціокультурних осередках (допомога в усвідомленні вихованцями власного «Я»; педагогічна підтримка вихованців; сприяння успішній діяльності у будь-якій значущій для вихованців справі; визначення перспективи щасливого життя; пред'явлення конкретного прикладу можливого гідного життя), а також основних напрямів роботи (соціальна діагностика дезадаптацій у дітей та молоді; соціальна профілактика проявів дезадаптованої поведінки вихованців; соціальна корекція рис та характеристик вихованців, що заважають їхній адаптації; соціальна реабілітація та соціальна адаптація дезадаптованих дітей та молоді); 2) на основі узагальнення досвіду роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю визначено умови підготовки майбутніх фахівців соціального профілю та розроблено систему критеріїв та показників їхньої професійної готовності до означеного виду діяльності: гуманістична спрямованість особистості (гуманістичний світогляд, гуманістична поведінка, участь у благодійній діяльності); феліксологічна здатність (здатність бути щасливою людиною, здатність передавати феліксологічну здатність іншим); етична готовність (усвідомлення необхідності дотримання норм у поведінці, толерантність до проявів дітьми дезадаптованої поведінки, педагогічний такт); соціальна активність (харизматичність, організаційно-комунікативні вміння, активність у волонтерській діяльності). Отже, професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю має поєднувати найкращі здобутки вітчизняного та закордонного досвіду роботи в означеному напрямі з метою створення науково-обґрунтованої системи комплексного впливу, яка забезпечує підвищення ефективності процесу підготовки майбутніх фахівців до роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю, а також сприяти зростанню якості їхньої професійної підготовки.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів поставленої проблеми, подальшого розгляду потребує питання розробки діагностичного матеріалу для визначення вищезначених критеріїв готовності майбутнього фахівця до роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТРАТУРИ

1. Алексєєва В. О. Технології соціальної роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю / Валентина Алексєєва, Лілія Костриця. – К. : Шкільний світ, 2009. – 120 с.
2. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю у територіальній громаді : теоретико-методичні основи : Монографія / О. В. Безпалько. – К. : Науковий світ, 2006. – 363 с.
3. Безпалько О. В. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді : автореф. дис. док. пед. наук...13.00.05 – соціальна педагогіка / О. В. Безпалько. – Луганськ : Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка, 2007. – 44 с.
4. Коношенко С. В. Теоретико-методичні основи реабілітаційної роботи з соціально дезадаптованими підлітками в умовах індустріального регіону : автореф. дис. док. пед. наук...13.00.05 – соціальна педагогіка / С. В. Коношенко. – Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010. – 44 с.
5. Сєливанова О. А. Взаимодействие социального педагога с детьми «группы риска» / О. А. Сєливанова, В. В. Фалько // Педагогіка. – 2006. – № 6. – С. 58–62.
6. Тєслєнко В. В. Теорія і практика соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями в промисловому регіоні : автореф. дис. док. пед. наук...13.00.05 – соціальна педагогіка / В. В. Тєслєнко. – Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2007. – 44 с.
7. Щуркова Н. «Осложненное поведение» как объект внимания социального педагога / Н. Щуркова // Социальная педагогіка. – 2006. – № 3. – С. 39–46.

REFERENCES

1. Alekseeva V. O. Tekhnologii sotsialnoi roboty z dezadaptovanyimi ditmy ta moloddiu / Valentyna Alekseeva, Liliia Kostrytsia. – K. : Shkilnyi svit, 2009. – 120 s.
2. Bezpalko O. V. Orhanizatsiia sotsialno-pedahohichnoi roboty z ditmy ta uchnivskoiu moloddiu u terytorialnii hromadi : teoretyko-metodychni osnovy : Monohrafiia / O. V. Bezpalko. – K. : Naukovyi svit, 2006. – 363 s.
3. Bezpalko O. V. Teoriia i praktyka sotsialno-pedahohichnoi roboty z ditmy ta uchnivskoiu moloddiu v terytorialnii hromadi : avtoref. dys. dok. ped. nauk...13.00.05 – sotsialna pedahohika / O. V. Bezpalko. – Luhansk : Luhanskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, 2007. – 44 s.
4. Konoshenko S. V. Teoretyko-metodychni osnovy reabilitatsiinoi roboty z sotsialno dezadaptovanyimi pidlitkami v umovakh industrialnogo rehionu : avtoref. dys. dok. ped. nauk...13.00.05 – sotsialna pedahohika / S. V. Konoshenko. – Luhansk : LNU imeni Tarasa Shevchenka, 2010. – 44 s.
5. Selyvanova O. A. Vzaymodeistvye sotsyalnogo pedahoha s detmy «hruppy ryska» / O. A. Selyvanova, V. V. Falko // Pedahohyka. – 2006. – № 6. – S. 58–62.
6. Teslenko V. V. Teoriia i praktyka sotsialno-pedahohichnoi pidtrymky ditei z obmezhenymy mozhlyvostyami v promyslovomu rehioni : avtoref. dys. dok. ped. nauk...13.00.05 – sotsialna pedahohika / V. V. Teslenko. – Luhansk : LNU imeni Tarasa Shevchenka, 2007. – 44 s.
7. Shchurkova N. «Oslozhnennoe povedenye» kak obyekt vnymaniya sotsyalnogo pedahoha / N. Shchurkova // Sotsyalnaia pedahohyka. – 2006. – № 3. – S. 39–46.

Статтю подано до редакції 13.02.2016 р.